

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt OPVK – CZ.1.07/2.3.00/09.0017

MATES – Podpora systematické práce se žáky SŠ v oblasti rozvoje matematiky

Výjezdní seminář Karlov pod Pradědem, 5.–8. května 2012

Základní poznatky

Celé číslo a dělí celé číslo b , vlastnosti dělení, dělení se zbytkem, největší společný dělitel a Eukleidův algoritmus. Součin největšího společného dělitele a nejmenšího společného násobku dvou celých čísel. Prvočíslo, základní věta aritmetiky (věta o jednoznačném rozkladu na součin prvočísel), nekonečnost množiny prvočísel. Vzorec pro pythagorejské trojice čísel, kongruence, Čínská zbytková věta, celá část, vlastnosti celé části. Polynomy s celými koeficienty, vlastnosti.

Malá Fermatova věta.

Nechť a je (kladné) celé číslo a p prvočíslo. Potom

$$a^p \equiv a \pmod{p},$$

resp. pro (kladná) celá čísla a nesoudělná s prvočíslem p platí

$$a^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}.$$

Opačná implikace neplatí! Fermatův prvočíselný test (podobně také testy Solovay–Strassen, Miller–Rabin). Například $341 \mid 2^{341} - 2$. Dále viz Carmichaleova čísla.

Počet všech čísel z množiny $\{1, 2, \dots, m\}$ nesoudělných s číslem m značíme $\phi(m)$. Funkce ϕ se obvykle nazývá *Eulerova funkce* ϕ . Dá se ukázat, že jestliže $m = p_1^{k_1} p_2^{k_2} \dots p_s^{k_s}$ je rozklad čísla m na součin prvočísel, potom

$$\begin{aligned} \phi(m) &= (p_1^{k_1} - p_1^{k_1-1}) (p_2^{k_2} - p_2^{k_2-1}) \dots (p_s^{k_s} - p_s^{k_s-1}) = \\ &= m \left(1 - \frac{1}{p_1}\right) \left(1 - \frac{1}{p_2}\right) \dots \left(1 - \frac{1}{p_s}\right). \end{aligned}$$

Například pro prvočíslo p platí $\phi(p) = p - 1$.

Eulerova věta.

Nechť m je přirozené číslo a a je (kladné) celé číslo nesoudělné s m ($D(a, m) = 1$). Potom

$$a^{\phi(m)} \equiv 1 \pmod{m}.$$

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

RSA šifrovací algoritmus, Diffie-Hellmanův protokol.

Přirozené číslo a se nazývá primitivním kořenem modulo m , právě když nejmenší přirozená mocnina s čísla a , pro kterou platí

$$a^s \equiv 1 \pmod{m},$$

je $s = \phi(m)$.

Gauss.

Pro přirozené číslo n existuje primitivní kořen modulo n , právě když n je jednoho z tvarů $1, 2, 4, p^k, 2p^k$, kde p je liché prvočíslo a k přirozené číslo.

Wilsonova věta.

Přirozené číslo $p > 1$ je prvočíslo, právě když

$$(p - 1)! + 1 \equiv 0 \pmod{p}.$$

Identita Sofie Germainové.

Nechť a, b jsou celá čísla, potom $a^4 + 4b^4 = (a^2 + 2ab + 2b^2)(a^2 - 2ab + 2b^2)$.

Příklady

1. Pro přirozené číslo $n > 1$ je číslo $n^4 + 4^n$ vždy složené. Dokažte.
2. Je $4^{545} + 545^4$ prvočíslo?
3. Nechť n je celé nezáporné číslo. Potom číslo $2^{2^n} + 2^{2^{n-1}} + 1$ je dělitelné alespoň n navzájem různými prvočísly. Dokažte.
4. Najděte všechna prvočísla tvaru $n^n + 1$ menší než 10^{19} , kde n je přirozené číslo.
5. Může být číslo A , jehož desítkový zápis obsahuje 600 číslic 6 a několik číslic 0 druhou mocninou přirozeného čísla?
6. Rovnice $15x^2 - 7y^2 = 9$ nemá řešení v oboru přirozených čísel. Dokažte.
7. Devítimístné číslo, jehož desítkový zápis obsahuje všechny číslice s výjimkou nuly a které končí číslicí 5, není druhou mocninou celého čísla. Dokažte.
8. Neexistuje polynom $f(x)$ s celými koeficienty takový, že $f(7) = 11$, $f(11) = 13$. Dokažte.
9. Nechť p je prvočíslo. Najděte všechna řešení rovnice $\frac{1}{x} + \frac{1}{y} = \frac{1}{p}$ v oboru přirozených čísel.
10. Začnu nějakým víceciferným číslem a_1 , potom vytvářím posloupnost čísel $a_1, a_2, a_3, \dots$. Číslo a_{n+1} vznikne z čísla a_n připsáním číslice různé od devítky. Ukažte, že takto nemohu vytvořit posloupnost, která by obsahovala jen konečný počet složených čísel.
11. V posloupnosti $1, 9, 7, 7, 4, 7, 5, 3, 9, 4, 1, \dots$ je každá číslice od páté rovna součtu předcházejících čtyř číslic modulo 10. Rozhodněte, zda se někde dále za sebou objeví číslice: a) 1234, b) 3269, c) 1977, d) 0197.
12. Ukažte, že rovnice $x^2 + y^2 + z^2 = 2xyz$ nemá v oboru celých čísel jiné řešení než $x = u = z = 0$.
13. Dokažte, že $f(n) = n^5 + n^4 + 1$ je pro $n > 1$ číslo složené.
14. (*) Jestliže $n \geq 3$ je přirozené číslo, potom 2^n můžeme vyjádřit ve tvaru $2^n = 7x^2 + y^2$, kde x a y jsou lichá čísla.
15. (*) Jestliže a, b a $q = (a^2 + b^2)/(ab + 1)$ jsou přirozená čísla, potom q je druhou mocninou celého čísla. Dokažte.
16. (* Pellova rovnice) Nechť d je přirozené číslo, najděte všechna řešení rovnice $x^2 - dy^2 = 1$ v oboru přirozených čísel.